

BAKA ISTVÁN

*Yorick monológja Hamlet
koponyájára felett*

*Jó gazda Fortinbras király zárás után kimehetek
a temetőbe*

*és ilyenkor rejtekhelyéről előkotrom Hamlet
koponyáját*

*a tenyeremen tartva nézegetem és beszélek hozzá
szegény Hamlet amikor még a te bolondod voltam
senki se kapott kardjához ha dánul mondtam*

*vicceket
persze a svéd is szép sőt igazi kultúrnyelv nem úgy
mint a dán*

*s az urak a hasukat fogva röhögnek mucsai
kiejtésem*

*rengeteg aranyat kapok már vettem egy kis kertés
házat*

*Helsingőrtől nem messze kecském van és
gazdaasszonyom*

*az enyémnél is csángóbb tájszólással ha kimegyek
mindig*

*friss tejet fej gyümölcsöt hoz s vacsora után lefekszik
velem*

*de te mégis hiányzol néha Hamlet jó uram utcákat
neveznek el rólad de azt hogy utca svédiül írják*

ez vicces is és szomorú is de meg lehet szokni
 a hivatalos krónikákban sovány búskomor és
 filozófus vagy
 holott én emlékszem kövér voltál harsány és
 kivörösödött
 arcodról vívás közben csorgott a verejték
 várt is a mérgezett kendő anyád kezében de te
 elhárítottad s tovább-
 küzdöttél mint bocsáss meg a hasonlatért a hízott
 patkány
 ha sarokba szorítják más ivott a mérgezett kupából
 más halt meg a mérgezett hegyű törtől téged
 voltaképpen
 a guta ütött meg öt perccel Fortinbras jövedele előtt
 meg azt hiszem az undor és a kétségbeesés hogy
 EZEK EZEKKEL EZEKTŐL ÉS RÁADÁSUL DÁNOK
 én tudom nem volt igazad s hogy benned a svéd
 imperializmus
 szálláscsinálóját látták meg egyébként is túl sokat
 fecsegtél
 mindegy én szerettelek bár oly rosszul epigonizáltál
 a tőlem hallott vicceket sütötted el a tőlem látott
 grimaszokat utánoztad de milyen ügyetlenül és
 milyen erőltetetten és érezhetően viszolyogva
 a felvett szereptől ahogy egy profi sohasem
 mert tiszteli a mesterséget mint én a királykodást
 habár a lelkem legmélyén kiröhögöm de kár most
 még ebbe is belemenni elég hogy a

te koponyád van a kezemben s nem az enyém
a tiédben
elképzelem milyen nagyképű bölcsességeket
szavalnál
a helyemben amíg én bocsásd meg ezt az
álszerénységet
csak nézek üres szemgödredbe számlálom
csorba fogaid
tapintom orrcsonkodat és a sárga vázra
próbálom visszarakni képzeletben
a húst a bőrt haj- és szőrszálakat s ama
vizenyősszürke alkoholtól párás
és mégis értelemtől csillogó szemeket amelyekbe
néztem egykor
igen akkor is amikor tudtam már fényüket kioltják
hamarosan s kialszik velük Dánia
fénye örökre bár még az se biztos.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Yorick, a Baka

Mottó: „Isten szeme mindent lát,
ne lopd el a koponyát”

Hogyha öt könyvet vihetnék a Holdra; hogyha ötven fontos emlékemet kellene elmesélnem; hogyha ötszáz kedvenc költőm kellene megneveznem; hogyha egyetlen Baka István-versre akarok emlékezni, akkor azt választom: *Yorick monológja Hamlet koponyája felett*.

Minden elegáns, ami feleselni képes bármivel az előzményből, amiben egyetérthet, megegyezhet az állandóan „szkizmák” közepette hisztériázó szakmai köztudat. A világra ma reagálni a múltjára reagálva fontosabb, mióta a művek, szövegek világában nincs szent és sérthetetlen befejezettség, a rendezőközpontú színház, a főszerkesztő-központú publikációs koncepció fölébe terpeszkedik a szerzőközpontúságnak, a producer zsebének érdeke parancsol, s hernyótalpasan porcelánporrá zúzódhat alatta a klasszikum. Minek merengeni a hársfaágak esendő árnyán, lehet, már az számít ökológiai katasztrófának, hogyha még nyílnak a völgyben a kerti virágok. Van tehát olyan fájdalomüvöltés is, hogy Európa!

Néha tényleg úgy néz ki, hogy jelentős, a túlhajtásig kifinomult civilizációk előztek meg, amelyek maradványait csak igyekszünk megérteni, vagy maximum: nem érteni félre. Mindenképpen: értelmezni. S ezek az olvasatok szolgálnak „mai” kultúratudatunk alapjául. Való-

színűleg már számtalan ilyen nekirugaszkodásunk volt, megvolt, végbement és lelohadt. Majmökként viselkedünk a jelképek romvárosában... Esetleg van olyan fájdalomművöltés is, hogy Yorick!...

A kor divatfogalma: az olvasat. Kicsit nyafogó és fantáziátlan. Alakpárja mint kontrollnövény leplezi le kopárságát: mi lenne, ha ilyen értelemben próbálnánk bevetni azt is, hogy „*irat*”? Elkéstünk. Már eljegyzett, foglalt legfőbb árnyalata. A másiknak sajnos éppen legfőbb árnyalata nem ment még férjhez egy jelentéshez, ezért lehetett kiállítani az utcasarokra. Azok haragudhatnának legjobban az efféléért, akik elnevezés nélkül találták, tálalták, vitték véghez ezt a csodát, kitalálták, teremtették, művelték, kitenyésztették ezt az oltottmi-móza-műfajt. Elképesztő volna a humanisták közül, ám lehet már az alexandriai filológizók közül előszólítani azokat, akik közszóként használva, alkalmazva lüktető, kisugárzó, lemenő, felkelő, holdló tényeit holmi *hapax legomenonok*nak, nyelvvé szervezték, fejlesztették, tágitották a dolgot. Újabb és újabb kombinációkkal, variációkkal, permutációkkal állva elő. Persze ők nem olvasatgyártók. Baka István nem olvasat-örjáratát indítja útnak egy rembrandti éjszakáján költészetének, vezényli otthonos horrordíszletei közé egy lelki Helsingörnek a *Yorick-monológok*ban.

Ez az időkkal és ÉN-ekkel játszó művészet, mint a bűvész, könnyedén demonstrálja azt, hogy a konkrét jelen bőre alatt van egy múlt, azalatt egy másik jelen s egy másik múlt, minden alatt egy más. Az ÉN-t így teszi rajtafoghatatlanná: arcairól sorra derül ki, hogy maszkok, a látszat alatt van egy másik, s azalatt is egy más és újabb azonosság, minden alatt egy másik. Ami végül – nem a kör, hanem a kor bezárulván, fényesen bizonyítja, levezeti, miszerint a csak-maszkok alatt min-

dig mind arcok vannak. És persze, mentsétek meg a tigris, a tavirózsát, de mentsétek meg az emberiséget is, ha még megtalálható.

Most már van, lett ilyen fájdalomművöltés is, hogy Baka Pista!...

S hogyha van ilyen fájdalomművöltés is, hogy Baka Pista, hogy hová lesz a költő koponyája, a koponya Európái hol halmozódnak, valaki csak kézbe veszi a dolgot, a kelléket, egyáltalán maga a mozdulat, a töprengés pantomimja önálló életre kelti az egészet. Van ilyen monológhelyzet, mely dialógus, mióta már nem is tudható, éppen melyik él, lehet mindkettő, mind az ezer. Millió. Hatmilliárd zseni közelében véget is lehetne vetni a fanyalgó tagadásnak, mellyel a képességtelenség gyülelészei szüntelenül megpróbálják szétkergetni a teremtés, alkotás gyülekezeteit. Valami fanyalgó, folyamatosan keletkező foszlás, foslás, oszlás már nehezen értelmezhető egy elviselhetetlen *ancien régime* kritikájának, holmi patetikus, affektált új nagy francia forradalomnak, nonstop revolúciónak, mely kipróbált s bevált dolgokat is summásan és tömegesen le akar gilotinozni. Az eredetét próbálja megsemmisíteni a sorozatgyártás folyamán elmélyült hibák alapján.

– Vonulj kolostorba, Sznobéria! – üzente meg idejében, alkotó ereje teljében Yorick, aki nem volt békává varázsolt királyfi, még tábornok se, csak amolyan mennyei Baka, aki fűgét mer mutatni a Shakespeare-ek közé keveredő, tolakodó, vegyülő céhlegényeknek-céhleányoknak egy félreértett szentivánéji vásárban, a cserepesek sátrainál, megsejtven, hogy ezeknek koponyáját soha senki nem fogja kézbe venni semmilyen szertartáshoz. Olyan ihlet- és gondolatszegény még tőlük, utánuk, általuk se lehet az a valamitől folyamatosan büzlő Dánia.

..., *bár még az se biztos*”...